

UHKAAKO PUHEKIELI KIRJOITETUN YLEISKIELEN SUBJEKTIN JA PREDIKAATIN KONGRUENSSIA?

LAILA LEHIKONEN

LÄHTÖKOHDAT

Ylioppilaskirjoitukset ovat taas tältä keväältä ohi. Äidinkielen opettajat ja sensorit ovat saaneet urakkansa loppuun, ja aineiden ansiot ja puutteet on tiivistetty pistemääräksi, joka ratkaisee oppilaan arvosanan. Puntarissa ovat olleet tietysti myös kielivirheet ja niiden paino pistemäärää päätettäessä. Väitetään, että oppilaiden kielitaito on heikentymässä ja virheet lisääntymässä. Onko tosiaan näin? Paneudun seuraavassa virheongelmaan yhden esimerkin, subjektin ja predikaatin kongruenssin kannalta.

Artikkelissaan *Ylioppilasaineiden kielivirheet: Mistä ne kertovat?* Pentti Leino luettelee kymmenen sellaista kirjakielen normistoa rikkovaa virhetyyppiä, jotka hänen havaintojensa mukaan ovat ylioppilasaineiden yleisimpiä ja joita esiintyy kaikentasoisten kirjoittajien teksteissä. Yksi näistä virheistä on subjektin ja predikaatin lukukongruenssin noudattamatta jättäminen. Tavallisesti kongruenssivirhe syntyy niin, että kirjoittaja valitsee predikaatin luvuksi yksikön, vaikka subjekti on monikon kolmatta persoonaa edustava tai kopulatiivisesti rinnasteinen substantiivilauseke: *Ajatukset täytyy vain työstä; Tehdy työ ja siitä saatu palkkio on parasta hyvinvointia*. Yhtenä syynä tällaisiin virheisiin Leino näkee puhekielen mallin: kirjoittaja ei ole osannut irrottautua puhekielen käytännöstä, joka on toisenlainen kuin kirjakielen normi. (Leino 1992: 170, 176–178.)

Tarkastelen kirjoituksessani lähemmin sellaisia ylioppilasaineiden lauseita, joissa 3. persoonan predikaatti on subjektin monikollisuudesta tai rinnasteisuudesta huolimatta yksikössä. Millaisia inkongruenssitapauksia ylioppilasaineissa on? Kuinka yleistä normin rikkominen on, ja millaisissa lauseissa norminrikkomukset ovat tavallisimpia? Onko inkongruenssitapauksille löydettävissä muitakin selityksiä kuin puhekielen vaikutus? Kysymys kongruenssista on mielenkiintoinen yleiskielitieteelliseltäkin kannalta. Voidaanko tämän aineiston perusteella ennustaa, että puhekielen inkongruenssi on tunkeutumassa myös kirjoitettuun yleiskieleen?

Aineistoni olen koonnut keväällä 1999 tarkastettavinani olleista ylioppilasaineista. Otoksessa on yhteensä 689 ainetta, ja kirjoittajat ovat eri puolilta Suomea. Tarkasteltavana olevan kysymyksen kannalta relevantteja predikaatteja on aineistossa 8 654. Sellaisia tapauksia, joissa predikaatti on yksikön 3. persoonassa, vaikka subjekti edustaa monikon 3. persoonaa tai on kopulatiivisesti rinnasteisten yksiköllisten substantiivien muodostama lauseke, on 598. Taulukosta 1 näkyy tarkemmin, miten kongruoivat ja inkongruoivat predikaatit jakautuvat eri tapauksissa. — Heti alkuun on syytä huomauttaa, että kaikki aineiston inkongruenssitapaukset eivät suinkaan riko yleiskielen normeja. Tarkastelun taustaksi selvitänkin kirjallisuuden pohjalta sitä, millainen subjektin ja predikaatin lukukongruenssin normisto on toisaalta kirjakielissä, toisaalta murteissa ja puhekielessä.

Taulukko 1. Kolmannen persoonan kongruenttisten ja inkongruenttisten predikaattien osuus aineistossa.

MM = myöntölause, monikkosubjekti; MR = myöntölause, kopulatiivisesti rinnasteisten yksiköllisten substantiivien muodostama subjekti; KM = kieltolause, monikkosubjekti; KR = kieltolause, kopulatiivisesti rinnasteisten yksiköllisten substantiivien muodostama subjekti

	KONGRUENSSI		INKONGRUENSSI		yht.
	N	%	N	%	N
Subjekti ennen predikaattia					
MM	6186	99	53	1	6239
MR	400	80	98	20	498
KM	690	98	17	2	707
KR	14	64	8	36	22
	7290	98	176	2	7466
Predikaatti ennen subjektia					
MM	518	66	268	34	786
MR	93	49	96	51	189
KM	148	73	55	27	203
KR	7	70	3	30	10
	766	64	422	36	1188
yhteensä	8056	93	598	7	8654

PREDIKAATIN LUKUKONGRUENSSI YLEISKIELESSÄ, MURTEISSA JA HELSINGIN PUHEKIELESSÄ

Periaatteessa kirjakielen subjektin ja predikaatin lukukongruenssia koskeva sääntö on yksinkertainen: finiittiverbi kongruoi nominatiivissa olevan subjekti-NP:n kanssa luvus-

sa: *Lapsi juoksee – Lapset juoksevat*. Monikon 3. persoonan subjektiin rinnastuvat tapaukset, joissa subjekti on kahden tai useamman kopulatiivisesti rinnasteisen yksiköllisen substantiivin muodostama lauseke: *Tyttö ja poika juoksevat*. Yleiskielessäkään kongruenssi ei kuitenkaan ole ehdoton. Palaan poikkeuksiin tuonnempana.

Kansankielessä kongruentti tyyppi *Lapset juoksevat* ei ole missään yksinomainen. Päinvastoin: myöntölauseissa inkongruenssi on useimmissa murteissa selvä valtaedustus, ja kieltolauseissa se on käytössä kaikkialla miltei aina. (Göran Karlsson 1966: 18–19.) Pelkät kongruenssi- ja inkongruenssitapausten suhdetta kuvaavat luvut eivät kuitenkaan vielä kerro asiasta kaikkea: predikaatin muoto riippuu murteissa nimittäin pitkälti siitä, onko lauseessa erillinen subjektisana vai ei, kuten Artturi Kannisto (1901: 9) ja sittemmin Heikki Paunonen (1995b: 220–223) ovat osoittaneet. Jos lauseessa on erillinen subjektisana, predikaatti voi olla yksikössä, sillä monikollisuus ilmenee jo subjektista; jos taas subjekti puuttuu, monikko on merkittävä predikaattiin. Systemin taustalla on siis ilmaisu-talous: näin vältetään turhaa redundanssia. Paunonen tähdentää lisäksi, että monikon päätteillä on myös tekstuaalista koheesiota luova ja kannattava tehtävä: niillä viitataan lauserajan yli tekstissä aiemmin mainittuun tekijään, usein edeltävän lauseen subjektiin. Paunonen on nimittänyt tällaista kongruenssia puoli- tai tekstikongruenssiksi. Kirjakieleen vakiinnutettu mekaaninen täyskongruenssi on hämärtänyt kansankielen tekstikongruenssilla ilmi saatavat vastakohdat. (Paunonen 1995a: 186–187 ja 1995b: 221, 230.)

Helsingin puhekielessä on jälkiä sekä kirjakielisestä että kansankielisestä käytännöstä. Inkongruenssi oli kuitenkin voitolla jo 1970-luvulla, ja sen osuus vahvistui edelleen 1990-luvulle tultaessa. 1970-luvulla kootussa Helsingin puhekielen aineistossa monikon 3. persoonan verbiesiintymistä kongruenttisia oli 17 prosenttia kaikista tapauksista mutta 1990-luvun aineistossa enää 8 prosenttia. 1990-luvun nuoret puhujat, 1970-luvulla syntyneet, eivät käyttäneet puheessaan enää laisinkaan kongruenttisia predikaatteja. (Paunonen 1995a: 187–191.)

KÄÄNTEINEN SANAJÄRJESTYS JA KONGRUENSSI

Yleiskielessäkään predikaatti ei kongruoi monikollisen nominatiivisubjektin kanssa ns. eksistentiaalilauseissa, ts. lauseissa, joille ovat ominaisia esim. seuraavat piirteet: Predikaatti on yleensä intransitiivinen ja ilmaisee tyypillisimmillään olemassa olemista, olemaan tulemista, olemassaolon lakkaamista, olotilan muutosta tai liikettä. Lauseessa on yleensä lokaalinen täydennys, joka tavallisesti on predikaatin edellä, subjektin prototyyppisellä paikalla; subjekti sen sijaan on predikaatin jäljessä. Lausetyyppi on toisin sanoen sama, joka mahdollistaa partitiivisubjektin käytön. Kielioppien klassikkoesimerkki sellaisesta eksistentiaalilauseesta, jossa subjekti on monikon nominatiivissa, on *Säkissä on saappaat*. (Esim. Ikola 1964: 40–49; Hakanen 1972: 42–43; partitiivisubjektisista lauseista esim. Hakulinen ja Karlsson 1979: 166–171 ja sivulla 172 mainittu kirjallisuus.)

Predikaatin intransitiivisuus ja nominatiivisubjektin predikaatinjälkeinen lauseasema eivät vielä kuitenkaan riitä aiheuttamaan inkongruenssia. Terho Itkonen mainitsee lauseet *Vajassa ovat etsimäsi laatikot* ja *Paikalle tulivat myös poliisit* (1988: 80) ja huomauttaa, että näihin lauseisiin yksiköllinen predikaatti ei sovi, koska subjektit ovat niissä tiettyjä, spesiekseltään määräisiä. Norminmukaisen inkongruenssin edellytyksenä on siis lisäksi

se, että subjekti on uusi, tuntematon tai tekstiyhteydessä ennalta mainitsematon, ts. sen olemassaoloa ei ole presupponoitu: lausetyypin tärkein tehtävä on nimenomaan esitellä subjektin ilmaisema uusi tarkoite (Hakulinen ja Karlsson 1979: 95). Tästä johtuu myös se, että subjekti on lauseessa predikaatin jäljessä. — Edelleen nominatiivisubjektin tulisi eksistentiaalilauseissa ilmaista jotain jaotonta kokonaisuutta (Ikola 1964: 42–44; Itkonen 1974: 190–192); esim. edellä olevassa tyyppiesimerkissä *saappaat = saapaspari*.

Kieltolauseissa tämäntapainen inkongruenssi on hyvin harvinainen, sillä jos koko lauseen sisältö kielletään, subjekti on partitiivissa: *Säkissä ei ole saappaita*, ja jos taas kielletään vain saappaiden säkissäolo, vaihtuu subjektin ja predikaatin järjestys, ja yleiskieli vaatii predikaatilta kongruenssia: *Saappaat eivät ole säkissä*. Lausetyyppi *Säkissä ei ole saappaat* ilmaisee siis, että säkissä on jotain muuta kuin saappaat, ja myös kongruentti tyyppi *Säkissä eivät ole saappaat* on tällöin mahdollinen, Ikolan mukaan ilmeisesti jopa tavallisempi (1964: 48).

Eksistentiaalilauseisiin on usein luettu myös ns. omistusrakenteet (esim. Ikola 1964: 49–51; Hakanen 1972; vrt. Hakulinen ja Karlsson 1979: 96–97). Yleiskielen normien mukaan omistuskonstruktiossa onkin inkongruenssi myös monikkosubjektin ja kopulatiivisesti rinnasteisen subjektin yhteydessä: *Minulla on kaikki nämä kirjat; Naisella on aviomies ja pieni tytär*. Kuten esim. Osmo Ikola on korostanut, omistuskonstruktioissa inkongruenssin esiintymisehdot ovat väljemmät kuin varsinaisissa eksistentiaalilauseissa: inkongruenssi on mahdollinen myös silloin, kun subjektin tarkoite on presupponoitu, esim. *Minulla on mukanani ne mitalit, joita halusit nähdä vaikka Pöydällä ovat ne mitalit, joita halusit nähdä*. (Ikola 1964: 49–51.) Käytännössä omistuskonstruktioiden ja muiden eksistentiaalilauseiden ero ei tässä suhteessa kuitenkaan ole jyrkkä. Osmo Ikola huomauttaa, että omistuskonstruktio voi analogiallaan vaikuttaa muihin eksistentiaalitapauksiin, ja esim. Aimo Hakanen on todennut, että myös sellaiset eksistentiaalilauseet, joiden subjekti on notiiviselta spesiekseltään definiittinen, ovat täysin mahdollisia, jopa tavallisia (Hakanen 1972: 53–54). Hakasen esimerkeissä ei ole monikkosubjektisia mutta kylläkin sellaisia, joissa subjektina on kopulatiivisesti rinnasteisia yksiköllisiä substantiiveja.

Kuten taulukosta 1 voi nähdä, on predikaatin inkongruenssi merkittävästi tavallisempaa niissä aineiston lauseissa, joissa sanajärjestys on käänteinen, kuin niissä, joissa se on suora: jos subjekti edeltää predikaattia eli sanajärjestys on suora, on inkongruenssi vain 2 %:ssa aineiston lauseita, mutta jos predikaatti on subjektin edellä, inkongruenttisia tapauksia on 36 %.

Aineiston inkongruenttisista lauseista täyttää osa selvästi eksistentiaalisuuden kriteerit. Kaikkiaan vajaan 200 lausetta voidaan katsoa eksistentiaalisiksi, ja niistä taas suunnilleen puolet on omistuskonstruktioita. Näissä lauseissa inkongruenssi on yleiskielen normin mukainen. Esimerkkejä:

- (1) Kaikissa elintarvikkeissa **on tarkat tuoteselosteet**, ja useimmissa ruokailupaikoissa on mahdollisuus dieettiin.
- (2) Etelä-Suomessa **on** puolestaan **omat ympäristöongelmat**, jotka johtuvat laajasta teollisuudesta, joka tuottaa hyödykkeitä myös Pohjois-Suomeen.
- (3) Monelle suomalaiselle kevät on tuskan ja kärsimyksen aikaa. Tuolloin puihin **puhkeaa lehdet** ja ilma on siitepölyä tulvillaan.
- (4) Päiväkodissa **vallitsi tarkat säännöt** muun muassa kenkien paikasta ja sääntöjä tuli noudattaa hyvin huolellisesti.

▷

- (5) – – elämän kulun kuvaan **kuuluu** myös **koettelemukset**.
- (6) Jäljelle jääville työntekijöille **kerääntyy omat sekä irtisanottujen työt**, jolloin työtaakka kasvaa aivan liian suureksi.
- (7) Naisen kasvoista **alkaa näkyä ajan tuomat merkit**.
- (8) Meillä nuorilla ja ennen toista maailmansotaa syntyneillä **on varsin erilaiset näkökulmat eri asioihin**.
- (9) Toisaalta kellolla ja ajan määrittämisellä **on huonotkin puolensa**.

Eksistentiaalisia ovat myös seuraavat lauseet, joissa subjekti on kopulatiivisesti rinnasteinen lauseke:

- (10) Lopulta **on** enää **menneisyys ja nykyhetki**, jonka on jo valmis jättämään taakseen.
- (11) Kasvoista **kuvastuu väsymys ja onnen puute**.
- (12) Mukana kanssani tässä oravanpyörässä **kulkee paine ja stressi**.
- (13) Naisesta **tuntuu** jotenkin **katoavan kokonaan seksikkyys ja naisellisuus**, kun hän irvistelee hikeä valuen ja karjuu kuin luolamies.
- (14) Minulla **on kerran päivässä syötävä tabletti, silmätipat ja nenäsuihke**.

Ongelma predikaatin luvun valinnassa ja valinnan norminmukaisuuden ratkaisemisessa on se, että eksistentiaalilauseen ja muiden lausetyyppien raja ei ole selvä (esim. Itkonen 1974: 185–203; Hakulinen ja Karlsson 1979: 95–96). Yleiskieleen käypien ja käymättömien inkongruenssitapausten välillä on paljon siirtymätapauksia, joissa kielenkäyttäjien intuitiot ovat erilaisia ja käytäntö horjuu. Horjuntaa ja rajan liukuvuutta lisää se, että yhtäältä yleiskielen ja toisaalta murteiden ja puhekielen käytäntö ei ole sama. Esittelen seuraavassa eräitä rajatapauksia.

Partitiivisubjektin on todettu alkaneen esiintyä myös transitiiiverbien ykkösargumentina (Ikola 1964: 21; Hakulinen ja Karlsson 1979: 167–168). Samoin näyttää inkongruenssi mahdolliselta lauseissa, joiden predikaatti on transitiivinen mutta jotka muuten tuntuvat täyttävän eksistentiaalilauseiden ehdot. Esimerkiksi seuraavantapaiset *seurata*-predikaattiset lauseet ovat suhteellisen tavallisia eivätkä useimpien kielenkäyttäjien mielestä tuntuu yleiskieleen käymättömiltä:

- (15) Minä itse en pidä mahdollisena sitä, että jonain päivänä kaikki olisi ratkaistu, sillä jokaista ratkaisua ja vastausta **seuraa uudet ongelmat**.
- (16) Pahimmassa tapauksessa tulehtumista **voi seurata erilaiset paiseet ja märkäruvet**.
- (17) Minä – – ajattelin, että siitä [toimeentulotukien leikkaamisesta] **seuraisi kapina ja nälänhätä**.

Eksistentiaalilauseen ja ns. normaalilauseen rajamaastoa on myös intransitiivilauseiden joukossa: aina ei subjekti tunnu sillä tavoin notiiivisesti indefiniittiseltä kuin eksistentiaalisuus useimmiten vaatisi (esimerkit 18–21), tai predikaatti ei ole eksistentiaalilauseille tyypillinen (esimerkit 22–23).

- (18) Päällimmäisenä mielessä **on** varmaankin **kilpailijoiden saavutukset**.
- (19) Todellisuudessa Natura-ohjelma on paljon kuviteltua pienempi, sillä ohjelmaan **sisältyy kaikki valmiit luonnon suojele- ja virkistysalueet**.
- (20) Mieleeni **tulee Platonin luolavertauksen varjot**.
- (21) Mieleen **tulvii ne aurinkoiset päivät mummolassa** äitiä töistä odottaen, kyynel tipahtaa.

- (22) Nykyään **on** kuitenkin **selvinnyt** myös **vesivoiman luonnonhaitat**.
 (23) Vuosisadan alussa maailmassa **puhalsi muutosten tuulet**.

Monien muiden kongruenssilajien tapaan predikaatin lukukongruenssi on direktionaalinen ja suuntautuu normaalisti eteenpäin. Jos monikkosubjekti tulee vasta predikaatin jäljessä, kielenkäyttäjää ei pysty ennakoimaan kongruenssia, ja se saattaa jäädä laukeamatta. Ilmiö ei rajoitu vain suomen kieleen vaan on universaali. (Fred Karlsson 1977: 370–373.) Käänteinen sanajärjestys on eksistentiaalilauseiden selkeimpiä muodollisia tuntomerkkejä, joten myös predikaatin inkongruenssi on niissä ymmärrettävä. Toisaalta taas sanajärjestyksen käänteisyys ei ole yksinomaan eksistentiaalilauseisiin rajoittuva piirre, sillä tekstuaaliset seikat saattavat siirtää minkä tahansa lauseen subjektin predikaatin jälkeen (esim. Hakulinen ja Karlsson 1979: 96). Yleiskielen normien vastaisesti inkongruenttisuus on tavallista myös tällaisissa aineiston lauseissa.

Vain vajaassa kolmanneksessa aineiston inkongruenttisia lauseita, eksistentiaalilauseet ja omistuskonstruktiot mukaan luettuina, sanajärjestys on suora ja yli kahdessa kolmanneksessa käänteinen. Kaikkiaan sanajärjestyksen käänteisyys on aineistossa tärkein inkongruenttisuuden laukaisija. Sen lisäksi, että subjekti tulee vasta predikaatin jälkeen, ei inkongruenttisuuteen välttämättä tarvita muita syitä, ei esim. predikaatinetistä yksiköllistä substantiivilauseketta, joka olisi muussa kuin subjektin funktiossa mutta joka silti saattaisi vaikuttaa predikaatin lukuun (tällaisista tapauksista ks. seuraavaa lukua). Lauseen transitiivisuus tai intransitiivisuus ei myöskään vaikuta asiaan, vaan inkongruenssia on yhtä lailla transitiivisissa (esim. 24–26) kuin intransitiivisissakin lauseissa (esim. 27–32). Monikollisen subjektin lisäksi lauseessa voi olla monikollinen predikatiivi, eikä kongruenssi siltikään toteudu (esim. 30–32). Myöskään subjektin etäisyys predikaatista ei vaikuta asiaan, sillä useimmiten subjekti seuraa heti predikaattia:

- (24) Maailmassa, jota **hallitsee tietokoneet** joutuu väistämättäkin elämään ajan mukana ja ajan ehdoilla.
 (25) Todentuntuisuutta **lisää onnistuneet roolihahmot**.
 (26) Kun sitten menin kouluun ja maantiedon tunnille, pääni **sekoitti opettajan sanat** siitä miten maailmankaikkeus on syntynyt suuressa alkuräjähdyksessä.
 (27) Evoluution kehittyessä **on useat lajit sopeutuneet** elämään ihmisten keskuudessa.
 (28) Jos kaikki yrittäisivät parhaansa, niin **saattaisi taloudelliset ongelmat poistua** tai ainakin **vähentyä**.
 (29) Scifiromaaniin ympäristöön **pätee melko samat asiat** kuin henkilöihinkin.
 (30) **Onhan vesivoimaloiden haittavaikutukset** säännöstelyä lukuun ottamatta lähinnä kausiluontoisia.
 (31) **Onko meidän pienet kuntamme** enää niin turvallisia, kuin niiden oletetaan olevan?
 (32) Ihmisille tärkeitä asioita **on läheiset ihmiset**.

Sanajärjestyksen merkittävästä vaikutuksesta kongruenssin laukeamiseen tai laukeamatta jäämiseen puhuvat myös liittopredikaattiset tapaukset. Vaikka subjektin edellä oleva apuverbi ei kongruenssia noudattaisikaan, on subjektia seuraava pääverbi aina kongruenttinen eli monikossa:

- (33) Ketun hännästä **oli karvatkin tainneet** lähteä.
 (34) Koska vesivoiman lisärakentaminen ei ole ollut mukana valtion kaavailuissa, **on**

- luonnonsuojelijat menneet** sen puolelle, jolloin he luonnollisesti vastustavat muita energiamuotoja.
- (35) Viime kuukausina **on yhä useammat ihmiset huomanneet** työttömänä olemisen ankeudet.
- (36) – – jo 1990-luvun puolivälissä **oli kultavarat loppuneet** ja tilastoja koristivat kahdenkymmenen prosentin työttömyys luvut.

NOMINATIIVISSA OLEVA SUBSTANTIIVIPREDIKATIIVI JA KONGRUENSSI

Erikoistapaus niiden lauseiden joukossa, joissa subjektin ja predikaatin järjestys on käänteinen, ovat lauseet, joissa *olla*-verbiä edeltää yksikön nominatiivissa oleva substantiivinen predikatiivi ja seuraa monikollinen tai kopulatiivisesti rinnasteinen subjekti. Yleiskielen kongruenssin pääsäännön mukaan predikaatin pitäisi kongruoida subjektin kanssa: *Toinen allergiatyyppi ovat siitepölyallergiat*. Varsin tavallista on kuitenkin, että predikaatin muoto määräytyykin alussa olevan predikatiivin mukaan: *Toinen allergiatyyppi on siitepölyallergiat*. Tämäntyyppisiä lauseita käsiteltiin kielilautakunnassa vuonna 1991 ja tuolloin päätettiin, että predikaatin luvuksi voidaan tällaisissa tapauksissa hyväksyä yleiskielessä sekä monikko että yksikkö. Päätöksen taustana on ajatus, että lauseenjäsenet eivät ole kielitajussa tarkkarajaisia kategorioita. (Lehtinen 1992: 18–19.) Muodollisestihan lauseenalkuinen argumentti voisikin tällaisissa tapauksissa olla subjekti.

Aineistossani on nelisenkymmentä sellaista lausetta, joissa on alussa yksiköllinen substantiivipredikatiivi ja joissa monikollinen tai kopulatiivisesti rinnasteinen subjekti tulee vasta predikaatin jälkeen. Predikaatin inkongruenssi (esimerkit 37–39) on monikkotapauksissa jonkin verran tavallisempaa kuin kongruenssi (esimerkit 42–44), ja jos subjekti on rinnasteinen lauseke, on predikaatti tällaisissa lauseissa aina yksikössä (esimerkit 40 ja 41).

- (37) Mielestäni paras vaihtoehto on hakkuujätettä polttavat voimalat, joita Suomessa jo muutama onkin.
- (38) Vaativin ja vaarallisin projekti oli oikean, merenpohjassa makaavan Titanicin hyllyn sisällä suoritettut kuvaukset.
- (39) Eräs syy [allergiaoireisiin] on erilaiset myrkyt.
- (40) Rakkauden lisäksi runojen keskeinen aihe on aika ja sen kuluminen.
- (41) Yhteinen arvokas asia koko Suomen kirjavalle luonnolle **on puhtaus ja suurelta osin myös koskemattomuus.**
- (42) Toinen allergiatyyppi ovat siitepölyallergiat.
- (43) Yhteiskunnan suurin ongelma tänä päivänä **ovat työttömät.**
- (44) – – ainoa apu ovat oireita lievittävät lääkkeet.

Yleiskielen normiston mukaan tällainen inkongruenssi ei ulotu niihin tapauksiin, joissa predikaattia edeltää yksikön essiivissä tai translatiivissa oleva predikatiivinen täydennys. Käytännössä inkongruenssi on tavallinen myös tällaisissa tapauksissa. Välttämättä tässä ei kuitenkaan tarvitse nähdä predikatiivitapausten analogiaa, onhan inkongruenssi muutenkin varsin yleistä, jos predikaatti edeltää subjektia. Aineistossani yksiköllinen predikaatinen essiivi- tai translatiivitäydennys on yli 30 lauseessa, mutta vain parissa predikaatti kongruoi sitä seuraavan subjektin kanssa (esim. 49–50), muut ovat inkongruenttisia (esim. 45–48).

- (45) Toisena heikkoutena on ympäristölle ja sen ekosysteemille aiheutuneet vahingot.
 (46) Ilmiön syynä on työelämän asettamat paineet, jotka pakottavat vanhemmat laiminlyömään lastensa kasvatuksen.
 (47) Ongelmaksi on muodostunut uskonnon ja tieteiden tulkinnat, joita on yhtä monta kuin on tulkitsijaakin.
 (48) Metsäkoneiden eli harvesterien haittana on niiden suuri massa ja käytön vaatima laaja ala.
 (49) Erottajana ovat toimineet pelaajatkin, --.
 (50) Hyvän scifiromaanin syntymisen edellytyksenä ovat tuoreet ideat, --.

KOPULATIIVISESTI RINNASTEISET SUBJEKTIT JA KONGRUENSSI

Jos lauseessa on subjektina kahden tai useamman yksikön nominatiivissa olevan kopulatiivisesti rinnasteisen substantiivin muodostama lauseke, predikaatti on yleiskielen normien mukaan tavallisesti monikossa. Jo Setälän lauseopista lähtien on kieliopissa ja kielenhuollon oppaissa kuitenkin huomautettu, että predikaatti voi jäädä yksikköön, jos subjektisubstantiivien katsotaan kuuluvan läheisesti yhteen. Setälältä periytyvä esimerkki on *Kasvojen vilkkaus ja kauneus on kadonnut*. Yleensä kieliopit ja oppaat eivät tarkemmin määrittele, mitä »läheisesti yhteen kuuluminen» oikeastaan merkitsee. Millaisten rinnasteisten substantiivien voi katsoa kuuluvan läheisesti yhteen? Terho Itkonen tarkentaa Kie-lioppaassaan (1988: 80), että tällaiset sanat »ilmaisevat saman asian eri puolia», ja antaa esimerkeiksi lauseet *Kaupungin meteli ja vilske häiritsi häntä; Silmäänpistävää oli Jukan neuvokkuus ja kekseliäisyys*. Iisan ym. Kielenhuollon käsikirjassa (1995: 232) ohje on klassisessa muodossa eikä yhteenkuuluvuuden kriteereitä täsmennetä. Esimerkiksi annetaan kuitenkin lause, jossa subjektisubstantiiveilla on yhteinen määrite, ja tästä myös huomautetaan: *Mannerheimintien meluisuus ja pölyisyys tekee asunnon ikäväksi*.

Aineistossa on kaikkiaan 719 sellaista lausetta, joissa subjektilauseke muodostuu kahdesta tai useammasta kopulatiivisesti rinnasteisesta yksiköllisestä substantiivista. Taulukosta 2 eri tapaukset näkyvät tarkemmin.

Taulukkojen 1 ja 2 vertailu osoittaa, että rinnasteisen subjektin kyseessä ollessa predikaatin inkongruenssi on selvästi tavallisempaa kuin monikkosubjektitapauksissa. Rinnastustapauksissa miltei kolmannes predikaateista (29 % eli 205 lausetta 719:stä) jää yksikköön, kun inkongruenssin osuus koko aineistossa on 7 % (598 lausetta 8 654:stä) ja monikkotapauksissa 5 % (393 lausetta 7 935:stä). Inkongruenssin määrä lisääntyy rinnastustapauksissa edelleen, jos otetaan huomioon vain ne lauseet, joissa predikaatti on ennen subjektia: se osoittautuu tässä aineistossa jokseenkin yhtä yleiseksi kuin kongruenssi.

Melko useissa aineiston inkongruenttisissa lauseissa subjektisubstantiivien voi katsoa kuuluvan yhteen sillä tavalla, että ne — Terho Itkosen tarkoittamaan tapaan — ilmaisevat saman asian eri puolia; tällöin inkongruenssi on siis yleiskielen normien mukaista.

- (51) Luonnollisesti **sääli ja myötätunto kohdistuu** viattomiin lapsiin, --.
 (52) **Positiivisuus ja avoimuus uusia asioita kohtaan saattaisi** kuitenkin helpottaa muutoksiin sopeutumista.
 (53) Aikakaudesta riippumatta maailmaamme **on hallinnut eriarvoisuus ja epäoikeudenmukaisuus**.

- (54) Ilme on vaitonainen, joskin tuntuu siltä, että kuvan nuorta naista **vaivaa epävarmuus ja huoli tulevaisuudesta**.
- (55) Eläinpöly säilyy vuosia **eikä »puunaus» ja »kuuraus»** täysin **auta**.

Taulukko 2. Kolmannen persoonan kongruenttisten ja inkongruenttisten predikaattien osuus niissä aineiston lauseissa, joissa subjekti muodostuu kopulatiivisesti rinnasteisista yksiköllisistä substantiiveista.

M = myöntölause; K = kieltolause; R = kopulatiivisesti rinnasteisten yksiköllisten substantiivien muodostama subjekti

	KONGRUENSSI		INKONGRUENSSI		yht.
	N	%	N	%	N
Subjekti ennen predikaattia					
MR	400	80	98	20	498
KR	14	64	8	36	22
	414	80	106	20	520
Predikaatti ennen subjektia					
MR	93	49	96	51	189
KR	7	70	3	30	10
	100	50	99	50	199
yhteensä	514	71	205	29	719

Rinnasteisten osien samaksi asiaksi tulkitsemista korostaa joskus se, että myös subjekti-predikaatti on yksikössä (esimerkit 56–58), ja tavallista on, että subjekti-substantiiveilla on yhteinen määrite (esimerkit 57–62).

- (56) Juhászín rakkaus on vuodelta 1926, jolloin arvostettua oli hyvä käytös ja siveys ja rakkauden kohdetta lähestyttiin kirjeitse.
- (57) Tyypillistä kritisoivalle tekstille **on siinä esiintyvä iva ja pilkka** – –.
- (58) **Miehen fyysinen kunto ja kestävyys** on yleensä parempi kuin naisen.
- (59) **Elokuvan vaikuttavuus ja koskettavuus on** siinä kuinka yksi ihminen voi vaikuttaa toisiin ihmisiin niin paljon.
- (60) **Ihmisen aiheuttama melu ja häiriö ei pelota** niitä [taajamien villieläimiä], jolloin ne pystyvät myös lisääntymään.
- (61) Kaikissa hyvissä tieteiskirjoissa – – yhdistävänä tekijänä **on jonkinlainen nerous ja taidokkuus**, johon vain harvat yltävät.
- (62) **Kaikki vääryys ja pahuus tapahtui** vain leikittäessä littaa pihalla tai koti- ja bar-bileikeissä.

Ilmeisestikään kopulatiivisesti rinnasteinen yksiköllinen subjekti ei pysty samalla tavalla laukaisemaan predikaatin kongruenssia kuin monikko. Substantiivilausekkeet, joista sub-

jekti koostuu, ovat muodoltaan yksikössä, ja nähtävästi tämä on kielitajussa ratkaisevampi seikka kuin se, että ne yhdessä muodostavat sisällöltään monikollisen kokonaisuuden.

Kuten täsmällisen rajan vetäminen eksistentiaalisten ja ei-eksistentiaalisten lauseiden välille on vaikeaa, on ilmeisen hankalaa myös määritellä sitä, mitkä rinnastussubjektisista inkongruenssitapauksista rikkovat yleiskielen normia, mitkä eivät, eli milloin subjektit ovat sillä tavalla »yhteen kuuluvia», että inkongruenssi on perusteltua. Intuiot norminmukaisuudesta ja norminvastaisuudesta vaihtelevat, ja rajanvedon ongelmallisuutta osoittaa jo se, että kieliopeissa ja kielenhuollon oppaissa pystytään antamaan asiasta vain summittainen ohje. Mielestäni yleiskielen normistoa vastaan sotivat selvimmin seuraavantyyppiset tapaukset, joissa predikaatti on transitiivinen ja sanajärjestys on suora, rinnasteisilla subjektisubstantiiveilla ei ole yhteistä määritettä eivätkä subjektisubstantiivit kovin selvästi tunnu »ilmaisevan saman asian eri puolia»:

- (63) **Rauhallinen ja väsynyt ilme kasvoilla, musta kuolema taustalla ja oman virheellisyytensä myöntäminen** karikatyyrimäisten korvien myötä saa katsojan liikkutumaan, kun Helene Schjerfbeck tuijottaa 1945 vuonna maalaamansa teoksen keskeltä.
- (64) **Kaupungin goottinen ilmapiiri ja pimeys, alituinen sade ja elokuvan väkivalta repii** katsojan mukaan Fincherin synkkään visioon.
- (65) **Faktatieto, eli tositapahtumat, ja kielletty rakkaus vetää** ihmisiä katsomaan tätä mestariteosta.
- (66) **Tyytymättömyys jo olemassa olevaan ja rajaton uteliaisuus ajaa** tiedonjanoisia nuoria jatkuvasti eteenpäin.

KIELTOLAUSEET JA KONGRUENSSI

Edellä olevissa esimerkeissä on myönteisten lauseiden ohella ollut kielteisiäkin. Kielteiset lauseet vaativat kuitenkin vielä erityistarkastelua, onhan inkongruenssi niissä useimmissa murteissa miltei yksinomaista (Göran Karlsson 1966: 18–19). Aineistossani on 942 kielteistä lausetta, jotka 3. persoonan lukukongruenssin kannalta ovat relevantteja; predikaatti on 83:ssa eli 9 %:ssa inkongruentti. Taulukosta 3 selviävät eri tyypit tarkemmin.

Taulukkoja 3 ja 1 vertailemalla voi todeta, että inkongruenssi on aineiston kielteisissä lauseissa jonkin verran yleisempää kuin myönteisissä. Kovin suuri ei ero kuitenkaan ole: kieltolauseista inkongruenttisia on 9 % (83 lausetta 942:sta) ja myönteisistä 7 % (515 lausetta 7 712:sta) ja koko aineistosta samoin 7 % (598 lausetta 8 654:stä). Sanajärjestyksen käänteisyys näyttää nytkin, kuten koko aineistossa, varsin ratkaisevasti vaikuttavan kongruenssin ja inkongruenssin määrään: jos predikaatti on ennen subjektia, inkongruenttisia tapauksia on miltei kolmannes lauseista; jos taas sanajärjestys on suora, on valtaosassa lauseita kongruenssi, ja inkongruenttisia on vain noin 3 %. Esimerkkejä aineiston inkongruenttisista kieltolauseista:

- (67) **Erot miesten ja naisten välillä ei ole** enää suuret.
- (68) **Voimalajit yleensäkkään ei sovi** mielestäni naisille.
- (69) Yhteiskunta on julma. Sitä **ei kiinnosta yksilön hengelliset tarpeet**, kun raha on kyseessä.

▷

- (70) Poliisin osanotto ei paljoo lohduttanut, **ei** myöskään **kukat joita naapureilta** saime.
- (71) Läheskään niin tehokkaita energianlähteitä kuin vesivoima **ei** kuitenkaan **muut mahdollisuudet ole**.

Taulukko 3. Kolmannen persoonan kongruenttisten ja inkongruenttisten predikaattien osuus aineiston kieltolauseissa.

K = kieltolause; M = monikkosubjekti; R = kopulatiivisesti rinnasteisten yksiköllisten substantiivien muodostama subjekti

	KONGRUENSSI		INKONGRUENSSI		yht.
	N	%	N	%	N
Subjekti ennen predikaattia					
KM	690	98	17	2	707
KR	14	64	8	36	22
	704	97	25	3	729
Predikaatti ennen subjektia					
KM	148	73	55	27	203
KR	7	70	3	30	10
	155	73	58	27	213
yhteensä	859	91	83	9	942

Erittäin tavallista inkongruenssi on lauseissa, joissa pääverbi jää elliptisesti pois ja kieltoverbi yksin muodostaa predikaatin: se on silloin useimmiten taipumattomana asussa *ei*.

- (72) Maailma muuttuu, **ihmiset ei**.
- (73) Entisaikaan **sormien heristelyt ja luunapit** olisivat nuoriin tai pikemminkin lapsiin tehonneet, mutta **ei** nykyään.
- (74) Kenties **rauta ja kaasu** olivat jonkin korkeamman voiman rakennuspalikoita, tai sitten **ei**.
- (75) Loppuvatko **sodat? Ei** varmasti.

Kieltosanan taipumattomuus näkyy myös lauseissa, joissa siihen liittyy rinnastava liitepartikkeli *-kä* (esimerkit 76–78) tai alistava konjunktio *että* (esimerkit 79–81). Kieltosanan ja konjunktin sulaumat *eikä* ja *ettei* käsitetään yhdistämättömiksi konjunktiokokonaisuuksiksi, jotka eivät taivu. Huomattakoon, että sama subjekti, jonka yhteydessä *eikä* jää kongruoimattomaksi, voi lauseessa kuulua toisellekin predikaatille, mutta tämä on yleensä kongruenssissa (esimerkit 76–77).

- (76) Kouluiässä **lapset alkavat** opetella kellon ymmärtämistä, mutta eivät vielä mieli omaa menneisyyttään, nykyisyyttään **eikä** tulevaisuuttaan.

- (77) Mielestäni **ihmiset pakenevat** evoluutiota, **eikä ole** valmiita ottamaan maailman uutuuksia vastaan.
- (78) Ydinvoiman haitat ovat paljon suuremmat [kuin vesivoiman]: ydinjätteen varastointi, ydinvoiman sijoitus ja kunnossapito, **eikä** näidenkään ratkaisuisa **kaupungit ole** eturintamassa.
- (79) Autojen yhteydessä perittävällä verolla varmistuttaisiin siitä, **ettei muut** kuin auton omistajat **joutuisi** tiemaksuista osallisiksi.
- (80) Näkökantaa laajentamalla ja vertaamalla vesivoimaa ydinvoimaan voi sanoa, **ettei vesivoiman haitat ole** niin suuria, etteikö maaseutu niitä kestäisi.
- (81) Kävelevän mummon onkin helpompi vaihtaa kadun puolta kuin kohdata ristiriita ja totuus, **ettei ne lorvivat nuoret** sittenkään **tee** hänelle pahaa.

Kieltoverbi näyttää siis 3. persoonassa jossain määrin menettäneen verbinluonnettaan ja hahmottuvan kielitajussa taipumattomaksi kieltoartikkeliksi. Tätä osoittaa jo murteiden kanta, johon edellä viittasin. Itse asiassa kongruoiva muoto *eivät* on myös kirjakielessä varsin nuori tulokas. Savijärven mukaan (1977: 255–256) se oli täysin tuntematon 1600-luvun alkupuolelta vanhan kirjasuomen kauden loppuun asti ja alkoi vakiintua vasta varhaisnykysuomen kaudella.

MONIKKOSUBJEKTISET MYÖNTÖLAUSEET JA INKONGRUENSSI

Olen jo edellä käsitellyt monikkosubjektisia myöntölauseita. Tuolloin olivat tarkastelun kohteena kuitenkin vain ne lauseet, joissa sanajärjestys on käänteinen. Aineistossa on myös sellaisia myöntölauseita, joissa subjekti on ennen predikaattia mutta predikaatin kongruenssi ei kuitenkaan toteudu. Näiden määrä ei ole suuri: taulukosta 1 voi nähdä, että monikkosubjektisia, sanajärjestykseltään suoria myöntölauseita on yhteensä 6 239 ja että inkongruenttisia näistä on vain 53 eli noin 1 %. Onko näissä havaittavissa joitakin yhteisiä piirteitä?

Monikkosubjektin kongruenssia laukaiseva voima näyttää käyvän sitä vähäisemmäksi, mitä kauempana subjekti on seuraavasta predikaatista. Niinpä esim. seuraavissa inkongruenttisissa lauseissa subjektin ja sitä seuraavan predikaatin välissä on sivulause (esimerkit 82–84) tai laaja tarkennus (esimerkit 85–86). Esimerkki 82 on lisäksi sillä tavalla epäsymmetrinen, että monikkosubjektiin vertautuu *kuin*-konjunktiolla yksikkösubjekti; nähtävästi se on muodollaan vaikuttanut predikaatteihin. Lauseissa 85 ja 86 taas subjektia tarkentavat *kuten*-lisäykset ovat yksikössä ja vahvistavat predikaatin yksiköllisyyttä.

- (82) Ei ole mikään ihme, jos **ihmiset**, jotka ovat nähneet atomi- ja vetypommin kehittämisen, maailman supistumisen suihkukoneiden ja television ansiosta sekä ihmisen ensimmäiset vierailut avaruuteen **ajattelee** ja **näkee** asiat eritavalla kuin ihminen, joka on syntynyt maailmaan, jossa nämä asiat ovat itsestään selvää historiaa.
- (83) **Sellaiset eläimet**, jotka kohtaavat ihmisen harvoin tai kokevat ihmisen uhkaavaksi, **voi** aiheuttaa pelätessään aggressiivisena pahaa ihmiselle.
- (84) **Riikosen mietteet siitä**, että itsensä löytäminen on tie uskonnollisten kokemusten kokemiseen, **loksahtaa** keskeneräisessä palapelissäni yhtenä uutena palasena kohdalleen.
- (85) **Vesivoimaloista koituvat ongelmat**, kuten kalakantojen häviäminen tai lintujen pesien tuhoutuminen, **on** maailmanlaajuisesti kaatsottuna pieni ongelma.
- (86) Myös **turvatoimet**, kuten valvontakameroiden, moninkertaisesti lukittavien ovien ja vartiointipalveluiden käyttäminen, **on** huomattavasti **lisääntynyt** viimeisen kymmenen vuoden aikana.

▷

Enimmistä inkongruenttisista monikkosubjektisista lauseista, joissa sanajärjestys on suora, ei kuitenkaan voi osoittaa mitään selvää inkongruenssia aiheuttavaa tai siihen vaikuttavaa syytä. Predikaatti voi olla intransitiivinen tai transitiivinen, subjekti ja predikaatti ovat lähellä toisiaan, eikä lauseessa ole subjektin ohella muuta yksikön nominatiivissa olevaa substantiivilauseketta. Näissä tapauksissa selkeimmäksi selitysperusteeksi tuntuu tarjoutuvan puhekielen vaikutus. Esimerkkien joukossa on silti vain muutama, jossa tyyli on selvästi arkinen (esim. 87).

- (87) – – kaupungissa on aina kiire ja **työt painaa** päälle.
(88) Kun aika kuluu lineaarisesti niin **päivät muistuttaa** toisiaan toinen toistaan enemmän.
(89) Voisi siis sanoa, että **villieläimet on joutuneet** sopeutumaan ihmisten asuinalueille, koska niiden **omat luonnonvaraiset elinpaikat on käyneet** ahtaalle ihmisen takia.
(90) Ehkä joku haluaa uskonnon omaan elämäänsä, mutta minä en halua. Mielestäni se on vain yksi niistä asioista, **jotka** enemmänkin **sulkee** ovia elämältä kuin **aukaisee** sille niitä.

ONKO KIRJOITETUN YLEISKIELEN SUBJEKTIN JA PREDIKAATIN KONGRUENSSI UHANALAINEN?

Auli Hakulisen, Fred Karlssonin ja Maria Vilkun raportissa *Suomen tekstilauseiden piirteitä* (1980) on taulukko myös verbin monikkokongruenssin toteutumisesta (mts. 135). Aineistona on neutraalia asiaproosaa (mts. 100), jossa on 1 559 monikon 3. persoonan lukukongruenssin kannalta relevanttia lausetta. Näistä kongruenttisia on 1 499 eli noin 96 % relevanteista tapauksista ja inkongruenttisia 60 eli noin 4 % relevanteista tapauksista. Kuten tekijät huomauttavat, tutkimuksessa ei ole eroteltu eksistentiaalisia tapauksia puhekielisestä tyypistä *Ne menea pois*. Raportista ei myöskään ilmene, ovatko mukana sekä monikkomuotoiset että rinnasteiset subjektit vai mahdollisesti vain monikkomuotoiset. Omassa aineistossani inkongruenttisten tapausten määrä on joka tapauksessa erittäin merkittävästi suurempi: 7 %. Ei liene liian rohkeata päätellä, että ylioppilaskokelaiden teksteissä inkongruenttisten tapausten määrää lisäävät nimenomaan yleiskielen normien vastaiset tapaukset.

Kuten olen edellä todennut, ei läheskään aina ole helppoa päätellä, onko jokin inkongruenttinen predikaatti yleiskielen normien mukainen vai niiden vastainen. Arvioni mukaan selvästi norminvastaisia mahtuu aineistoni inkongruenttisten predikaattien joukkoon runsaat 200 eli vajaat 2,5 % kaikista relevanteista predikaateista. Puhe- ja kansankielen malli on varmasti varteen otettavin seikka näitä norminvastaisuuksia selitettäessä. Helsingiläisten 1970-luvulla syntyneiden puheen kielioppiin ei monikon 3. persoonan verbikongruenssi lainkaan kuulu, vaan heidän on opetettava se erikseen kirjakieltä opetellessaan (Paunonen 1995a: 191). Myös esim. Jyväskylän puhekielessä ja Tampereen nuorten puhumassa kielessä inkongruenssi on lähes yksinomainen (Mielikäinen 1984: 193; Nieminen 1982: 183–189). Voi siis olettaa, että sellaisen nuoren, joka lukee vähän ja jonka kielenkäyttö jää pääasiassa puhutun kielen mallien varaan, on vaikea omaksua kirjoitetun yleiskielen kongruenssinormia.

Aineistossani kongruenssisääntöä rikkovat eniten heikoimmat kirjoittajat, joiden teks-

teistä muutenkin näkyy tottumattomuus kirjalliseen ilmaisuun. Selvimmin norminvastaisia tapauksia ovat ne, joissa on monikkosubjekti ja suora sanajärjestys mutta silti inkongruenssi. Näitä tapauksia on aineistossa 53 (taulukko 1), ja suurimman osan niistä ovat tuottaneet juuri heikoimmat kirjoittajat: tapauksista 31 (noin 58 %) on äidinkielen kokeesta lubenter approbaturin tai approbaturin saaneiden tai hylättyjen aineista, 18 (noin 34 %) cum laude approbaturin saaneiden aineista ja vain 4 (noin 8 %) magna cum laude approbaturin saaneiden aineista. Parhaiden kirjoittajien teksteissä tällaisia inkongruenssitapauksia ei ole lainkaan.

Pelkästään puhekielen vaikutuksella ei yleiskielen normeja rikkovia inkongruenssitapauksia mielestäni kuitenkaan voida selittää. Yleiskieleen mahtuu myös norminmukaisia inkongruenssitapauksia, jotka voivat olla mallina norminvastaisille. Ennen muuta tällaisia ovat eksistentiaalilauseet ja omistusrakenteet sekä norminmukaiset rinnastussubjektiset lauseet.

Kun suomen kielen tulevaisuutta on ennusteltu, on yhtenä piirteenä mainittu yleensä myös predikaatin lukukongruenssin horjuminen (esim. Fred Karlsson 1975: 62–63). Ainakin nuorten puhekielessä ennustus näyttää monikon 3. persoonan subjektin kyseessä ollen toteutuneen jopa niin, että mitään horjuntaakaan ei enää ole, vaan inkongruenssi on täydellisesti syrjäyttänyt kongruenssin. Oman ennustukseni mukaan on silti vielä varsin pitkä matka sellaiseen tilanteeseen, että suomen kirjakielessä olisi siirrytty täydelliseen nollakongruenssiin esim. ruotsin tapaan. Vaikka viime vuosituhannen lopun ylioppilaskokelaat aineissaan rikkovatkin yleiskielen monikon 3. persoonan verbikongruenssin sääntöjä, on rikkomuksia mielestäni niin vähän, että niiden perusteella kongruenssia ei voi pitää edes uhanalaisena. ■

LÄHTEET

- HAKANEN, AIMO 1972: Normaalilause ja eksistentiaalilause. – *Sananjalka* 14 s. 36–76.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. SKST 350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED – VILKUNA, MARIA 1980: *Suomen tekstilauseiden piirteitä: kvantitatiivinen tutkimus*. Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 6. Helsinki.
- IISA, KATARIINA – OITTINEN, HANNU – PIEHL, AINO 1995: *Kielenhuollon käsikirja*. Helsinki: Yrityskirjat Oy.
- IKOLA, OSMO 1964: *Lauseopin kysymyksiä. Tutkielmia nykysuomen syntaksin alalta*. Tietolipas 26. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ITKONEN, TERHO 1974: Erään sijamuodon ongelmia. – *Suomalainen Tiedeakatemia: esitelmät ja pöytäkirjat 1974* s. 173–217. Helsinki, 1976.
- 1988: *Kieliopas*. Neljäs, tarkistettu painos. Helsinki: Kirjayhtymä.
- KANNISTO, ARTTURI 1901: *Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KARLSSON, FRED 1975: Suomen kielen tulevaisuus. – *Sananjalka* 17 s. 51–66.
- 1977: Syntaktisten kongruenssijärjestelmien luonteesta ja funktioista. – *Virittäjä* 81 s. 359–391.

- KARLSSON, GÖRAN 1966: Eräitä tilastollisia tietoja subjektin ja predikaatin numerus-kongruenssista suomen murteissa. – *Sananjalka* 8 s. 17–23.
- Kielikello*. Kielenhuollon tiedotuslehti. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- LEHTINEN, MARJA 1992: Eräs kongruenssiongelman. – *Kielikello* 2 s. 18–19.
- LEINO, PENTTI 1992: Ylioppilasaineiden kielivirheet: Mistä ne kertovat? – *Ylioppilasaineita* 1992 s. 170–188. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Äidinkielen opettajain liitto.
- MIELIKÄINEN, AILA 1984: Nykypuhesuomen alueellista taustaa. – Heikki Paunonen ja Päivi Rintala (toim.), *Nykysuomen rakenne ja kehitys* 2 s. 187–208. Tietolipas 95. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIEMINEN, PIIRKKO 1982: Monikon 3. persoonan kirjakielinen ja puhekielinen malli. – Kaija Jonninen-Niilekselä (toim.), *Tampereen puhekieli tutkimuskohteena* s. 183–189. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 6. Tampere.
- PAUNONEN, HEIKKI 1995a: Puhekielen kielioppia etsimässä. – Jan Rydman (toim.), *Tutkimuksen etulinjassa. Tieteen päivät 1995* s. 183–201. Helsinki: WSOY.
- 1995b: *Suomen kieli Helsingissä. Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Sananjalka*. Suomen kielen seuran vuosikirja. Turku.
- SAVIJÄRVI, ILKKA 1977: *Itämerensuomalaisten kielten kieltoverbi. I. Suomi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 333. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Virittäjä*. Kotikielen Seuran aikakauslehti. Helsinki.

TIEDOKSI LUKIJOILLE

Virittäjän toimitussihteeri Annukka Varteva palaa äitiyslomalta kesäkuun alussa. Toni Suutari siirtyy kotisivujen toimittajaksi kesän jälkeen. Annukka Vartevaan saa yhteyden Virittäjän puhelinnumeron ja -vastaajan kautta: (09) 191 22394. Toni Suutarin uusi numero on (09) 191 24397. Myös taloudenhoitaja Sanna Putkosen numero vaihtuu: 050 326 3973. Sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@helsinki.fi.

Kaikkien toimittajien yhteystiedot ovat sisäkannessa.